

ชื่อเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ:
กรณีศึกษาหน่วยงานส่วนภูมิภาคจังหวัดศรีสะเกษ

Title The Cooperation of People on Public Policy Process: case
study Sisaket Provincial Office

ชื่อผู้เขียน อาจารย์กุลชญา แวนแก้ว
คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
E-mail : KW_2519@hotmail.com
อาจารย์สุภัทรรศ ทวีจันทร์
คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
E-mail : MANEE_PIW@hotmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัย เรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ กรณีศึกษา: หน่วยงานส่วนภูมิภาค จังหวัดศรีสะเกษ” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษารูปแบบและระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะของหน่วยงานส่วนภูมิภาคจังหวัดศรีสะเกษ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการของนโยบายสาธารณะของหน่วยงานส่วนภูมิภาค จังหวัดศรีสะเกษ 3) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะของหน่วยงานส่วนภูมิภาคจังหวัดศรีสะเกษ

การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสัมภาษณ์ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้แก่ นักวิชาการสำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดศรีสะเกษ นักวิชาการท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ นักวิชาการองค์การบริหารส่วนตำบลมอศักดิ์ อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ และผู้แทนชุมชน รวม จำนวน 10 ราย และ ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลจากประชาชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลมอศักดิ์ อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ รวม 230 ราย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติเชิงพรรณนาได้แก่ ร้อยละ (PERCENTAGE) ค่าเฉลี่ย (MEAN) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (STANDARD DEVIATION) สถิติที่ใช้ตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถาม การหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (RELIABILITY TEST) เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟา (ALPHA COEFFICIENT METHOD)

ผลการวิจัยพบว่า มีกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามที่เป็นเพศชาย มีจำนวน 101 คน คิดเป็นร้อยละ 43.9 และเป็นเพศหญิง จำนวน 129 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 56.1 มีอายุระหว่าง 26 - 35 ปี คิดเป็นร้อยละ 40.9 จากผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ กรณีศึกษา หน่วยงานส่วนภูมิภาคจังหวัดศรีสะเกษ” โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยในขั้นการนำนโยบายไปปฏิบัติ ประกอบด้วย การค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายใน ชุมชนการวางแผนในการพัฒนา การดำเนินการพัฒนา การร่วมรับผลประโยชน์ การประเมินผล ในด้านการเข้าร่วมในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลที่เป็นแนวทางปฏิบัติกว้างๆ (A GUIDE OF ACTION) ซึ่งกำหนดโดยรัฐบาลหรือข้าราชการระดับสูง (ที่มีอำนาจในการกำหนดนโยบาย) นโยบายจะเป็นแนวทางปฏิบัติอย่างกว้างๆ ไม่มีรายละเอียดหรือค่อนข้างเป็นนามธรรม (ABSTRACT) เพื่อให้ข้าราชการแปลงเป็นรูปธรรม (CONCRETE) ขั้นตอนการติดตามประเมินผลโครงการระหว่างดำเนินการ ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ พบว่ามีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม นโยบายสาธารณะ

Abstract

This research aimed 1) to study models and levels of people's cooperation on public policy process of Sisaket provincial office, 2) to study factors effected to cooperation of people on public policy process of Sisaket provincial office and 3) to study problems and obstacles on cooperation of people on public policy process of Sisaket provincial office.

Data collection was to use interview those who were concerned, namely, academic experts from Sisaket Public Development Office, Sisaket local academic experts, academic experts of Tambon Administrative office of Lomsak, Khukhun District, Sisaket Province and public agent, they were totally 10 people, and questionnaire using on data collection from people who were in the area of Tambon Administrative office of Lomsak, Khukhun District, Sisaket Province was totally 230 people. Statistics used for descriptive data analysis was Percentage, Mean and Standard Deviation. Statistics used for qualitative testing of questionnaires was Reliability Test for finding Alpha Coefficient Method.

The result found that 101 sampling groups who were males were 43.9 % and 129 females were 56.1 % , they were among 26-35 years old which it was 40.9 %. This was totally in medium level, it was a step of policy taking to proceed included problem searching and cause of internal problem, community had planed to develop, procedure on development, profit acceptance, assessment on participation of strategic planning for development of Tambon Administrative Office which was a guide of action having been assigned by government or high government officers (who were powerful on policy assignment), policies would be a guide of action which had no the detail or they were rather abstract for officers who want to change to concrete, a step of following assessment for a procedure of this project found that it was in the medium level.

Keywords : Cooperation of People, Public Policy

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้ให้ออกาสการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ ดังกล่าวไว้ในมาตรา 76 ว่า “รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมแก่ประชาชนในการกำหนดนโยบายการตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง รวมทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจทุกระดับอย่างไรก็ตาม นักการเมืองและเจ้าหน้าที่ภาครัฐบางคนมีความคุ้นเคยกับการตัดสินใจโดยไม่ต้องฟังข้อมูลจากประชาชน ขณะเดียวกันประชาชนจำนวนไม่น้อยก็คุ้นเคยกับการที่จะให้รัฐตัดสินใจทุกสิ่งทุกอย่างและบางหน่วยงานเพียงแต่เชิญประชาชนเข้าเป็นองค์ประกอบเพื่อให้ได้ภาพลักษณ์ว่าประชาชนมีส่วนร่วม ความต้องการการมีส่วนร่วมในกระบวนการนโยบายสาธารณะจึงเป็นประเด็นหลักของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมอยู่บ่อยๆ เช่น การสร้างเขื่อน และการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ ฯลฯ

การบูรณาการเพื่ออธิบายสู่การมีส่วนร่วมเชื่อมโยงกับนโยบายสาธารณะที่สำคัญ ที่มีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของประชาชนได้แก่ นโยบายเศรษฐกิจที่มุ่งการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม นโยบายการรักษาความสงบภายในประเทศ นโยบายสาธารณสุข นโยบายการปฏิรูปที่ดิน นโยบายการคมนาคม และการสื่อสาร นโยบายด้านสิ่งแวดล้อม นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว นโยบายการป้องกันประเทศ นโยบายเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นนโยบายที่สำคัญที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศและการส่งเสริมความกินดีอยู่ดีของประชาชนของประเทศไทย นโยบายสาธารณะเกิดขึ้นได้อย่างไร และมีการเปลี่ยนแปลงได้อย่างไรนั้น เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่มีคุณค่า หลาย

ฝ่ายให้ความสนใจโดยเฉพาะภาคประชาชนผู้ได้รับผลกระทบหากเกิดการเปลี่ยนแปลง โดยทั่วไปนโยบายสาธารณะจะเกี่ยวข้องกับกระบวนการทั้งการเมืองและสังคมอย่างกว้างขวางเพราะนโยบายสาธารณะมีรากฐานจากสาเหตุของปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นของสังคมและเป็นปัญหาที่ประชาชนคาดหวังว่าจะได้รับการแก้ไขจากรัฐบาล หน่วยงานราชการโดยผ่านกระบวนการการเมืองซึ่งเกี่ยวข้องกับการปฏิสัมพันธ์ระหว่าง ประชาชน พรรคการเมือง รัฐสภา ตุลาการ ระบบราชการ ระบบบริหาร หน่วยงานส่วนภูมิภาคและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคลหรือหน่วยงานดังกล่าวมีบทบาทหน้าที่มีส่วนร่วมต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะอย่างไรและผลของนโยบายสาธารณะจะมีผลกระทบต่อภาคประชาชนในสังคมมากน้อยเพียงใด นโยบายสาธารณะส่งผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตประชาชนทั้งทางบวกและทางลบ เช่น ปัญหาเศรษฐกิจชะลอตัว ปัญหาการเจรจา หรือปัญหาความปลอดภัยของสาธารณะชนซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้นหรือเลวลงสิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจนประการหนึ่งคือ นโยบายสาธารณะมิได้ทำให้ประชาชนได้รับผลกระทบเหมือนกันทุกกรณี ในขณะเดียวกันนโยบายสาธารณะบางนโยบายก็อาจทำให้ประชาชนบางส่วนได้รับผลประโยชน์เฉพาะกลุ่ม และประชาชนบางกลุ่มอาจเสียผลประโยชน์ได้ แต่อย่างไรก็ตามในบางกรณีประชาชนส่วนใหญ่ได้รับผลประโยชน์อย่างกว้างขวาง อาทิ เช่น นโยบายของสาธารณสุขของรัฐบาลที่มุ่งเสริมสร้างสุขภาพให้ประชาชนได้รับผลประโยชน์อย่างสม่ำเสมอทุกภาคส่วน นโยบายเหล่านี้ล้วนแต่เป็นผลจากการกำหนดนโยบายของหน่วยงานภาครัฐโดยผ่านกระบวนการทางการเมืองทั้งสิ้น

การผลักดันนโยบายสาธารณะโดยหน่วยงานราชการในระดับประเทศ ระดับภูมิภาค ระดับจังหวัด ต่างมีหน้าที่เป็นหน่วยงานประสานงานเพื่อการเป็นขั้วเคลื่อนนโยบายที่รัฐบาลได้กำหนดไปปฏิบัติเพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์สูงสุด เช่น โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ที่รัฐบาลได้ประกาศนโยบายการสร้างรายได้ว่าสนับสนุนและผลักดันให้มีกระบวนการการสร้างรายได้ให้กับประชาชนทุกระดับ โดยจะส่งเสริมแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงตามศักยภาพของชุมชนในระดับฐานรากของประเทศตั้งแต่การผลิตเพื่อการบริโภค นำผลิตภัณฑ์ที่เหลือออกจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ในระดับครอบครัว ส่งเสริมการรวมตัวเพื่อดำเนินเศรษฐกิจระดับชุมชน เร่งพัฒนาผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดเล็กรวมทั้งการส่งเสริมการเชื่อมโยงอย่างเกื้อกูลและสนับสนุนซึ่งกันและกันกับธุรกิจขนาดใหญ่สุดลาดทั้งภายในประเทศและต่างประเทศเพื่อสร้างเสริมกระบวนการสร้างรายได้ให้กับประชาชนอย่างเป็นระบบ (กวี วงศ์พุ่ม, 2544 : 38) โดยมีวัตถุประสงค์ของโครงการดังนี้ สร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่ชุมชน สร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนให้สามารถคิดเอง ทำเองในการพัฒนาท้องถิ่น ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของชุมชนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมในท้องถิ่น(มยุรี อนุมานราชชน, 2549 : 290-291) โดยมีระบบราชการที่สำคัญเป็นตัวขับเคลื่อนหลักนั้นคือส่วนงานราชการระดับจังหวัดเป็นหน่วยงานติดตามขับเคลื่อนไปสู่ระดับอำเภอ ตำบลหมู่บ้าน ซึ่งมีวิธีการที่แตกต่างกันออกไปตามแต่ละนโยบาย

จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ กรณีศึกษา: หน่วยงานส่วนภูมิภาคจังหวัดศรีสะเกษ” โดยมีกรอบแนวคิดการวิจัยได้ประยุกต์จากแนวคิดด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนเชื่อมโยงกับแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการนโยบายสาธารณะและสาระสำคัญของนโยบายและแนวทางในการแก้ไขปัญหาของรัฐบาลและการพิจารณาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชน

ส่วนภัณฑร อ่อนคำ (อ้างถึงใน ปรีชาดิ วลัยเสถียร และคณะ 2543, 140) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนในการพัฒนา ดังนี้

- 1) การค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน
- 2) การวางแผนในการพัฒนา
- 3) การดำเนินการพัฒนา

- 4) การร่วมรับผลประโยชน์
- 5) การประเมินผล

2. กระบวนการนโยบายสาธารณะ

ประยุกต์จากแนวคิดของ สมบัติ ชำรงชฎวงศ์ (2550, 395 - 537) การศึกษาในครั้งนี้ได้ศึกษากระบวนการนโยบายสาธารณะในระดับการนำนโยบายไปปฏิบัติจึงกำหนดกระบวนการ 2 ส่วน ดังนี้

- 1) การนำนโยบายไปปฏิบัติ
- 2) การติดตามประเมินผลนโยบาย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบและระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะของหน่วยงานภูมิภาคจังหวัดศรีสะเกษ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะของหน่วยงานส่วนภูมิภาค จังหวัดศรีสะเกษ
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะของหน่วยงานส่วนภูมิภาค จังหวัดศรีสะเกษ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบรูปแบบกระบวนการนโยบายสาธารณะของหน่วยงานภูมิภาค จังหวัดศรีสะเกษเพื่อเป็นข้อมูลในการกำหนดแนวทางของรัฐบาลในการส่งเสริม พัฒนารูปแบบนโยบายสาธารณะ
2. ทราบปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกระบวนการของนโยบายสาธารณะของหน่วยงานส่วนภูมิภาค จังหวัดศรีสะเกษ
3. ทราบปัญหาและอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะของหน่วยงานส่วนภูมิภาค จังหวัดศรีสะเกษ

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัย เรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ กรณีศึกษา: การแก้ไขปัญหาการเรียนรู้อย่างยากลำบากของหน่วยงานส่วนภูมิภาคจังหวัดศรีสะเกษ” ในครั้งนี้เก็บข้อมูลจากในหน่วยงานส่วนภูมิภาคจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 3 หน่วยงาน ได้แก่

1. พัฒนาชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ
2. สำนักงานท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ
3. องค์การบริหารส่วนตำบลมศักดิ์

โดยมีระยะเวลาในการเก็บรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูลในระหว่างเดือนมีนาคม พ.ศ.2550 ถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2550

วิธีการดำเนินการวิจัย

ศึกษาและรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และแบบสอบถาม สัมภาษณ์ผู้แทนหน่วยงานส่วนภูมิภาคในจังหวัดศรีสะเกษได้แก่ 1) พัฒนาชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ 2) สำนักงานท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ 3) องค์การบริหารส่วนตำบลมศักดิ์ 4) ผู้นำชุมชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลมศักดิ์ อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 10 ราย เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการนำนโยบายสาธารณะไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่ แล้วนำผลการ

สัมภาษณ์มาสรุปที่ละประเด็นตามกรอบแนวประเด็นสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นตามกรอบความคิดการวิจัยเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเชิงพื้นที่ ในเขตพื้นที่องค์กรการบริหารส่วนตำบลจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 230 ราย

การวิเคราะห์ผลโดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติพื้นฐานได้แก่ ร้อย(Percentage)ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

ผลการศึกษา“การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ: กรณีศึกษาหน่วยงานส่วนภูมิภาคจังหวัดศรีสะเกษ” พบว่าผู้ให้สัมภาษณ์เป็นเพศชายคิดเป็นร้อยละ 60 เพศหญิงร้อยละ 40 - 46 ปีขึ้นไป ร้อยละ 60 ระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือสูงกว่าคิดเป็นร้อยละ 80 อาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 90 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001 ขึ้นไป ร้อยละ 70

กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามที่เป็นเพศชาย มีจำนวน 101 คน คิดเป็นร้อยละ 43.9 และเป็นเพศหญิง จำนวน 129 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 56.1 มีอายุระหว่าง 26 - 35 ปี คิดเป็นร้อยละ 40.9 มีจำนวน 55 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 23.9 i ระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือสูงกว่า จำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 36.1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากนโยบายในขั้นการนำนโยบายไปปฏิบัติ ในด้านการเข้าร่วมในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล ที่เป็นแนวทางปฏิบัติกว้างๆ (A GUIDE OF ACTION) ซึ่งกำหนดโดยรัฐบาลหรือข้าราชการระดับสูง (ที่มีอำนาจในการกำหนดนโยบาย) นโยบายจะเป็นแนวทางปฏิบัติอย่างกว้างๆไม่มีรายละเอียดหรือค่อนข้างเป็นนามธรรม (ABSTRACT) เพื่อให้ข้าราชการแปลงเป็นรูปธรรม (CONCRETE) ก่อนนำไปปฏิบัติซึ่งอาจกระทำในรูปแบบของแผนงานหรือโครงการก็ได้ สำหรับผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบายนั้น คือ รัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่น โดยรัฐบาลกลางหมายถึง คณะรัฐมนตรีซึ่งประกอบด้วย นายกรัฐมนตรี รองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงและทบวงทุกส่วนของรัฐบาล ท้องถิ่นคือหน่วยงานปกครองท้องถิ่นซึ่งมีฐานะเป็นนิติบุคคลสามารถตัดสินใจดำเนินกิจการของตนเอง ตามกฎหมาย นั้นคือองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล และหน่วยการปกครองในรูปแบบพิเศษอื่น ๆ เช่น กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา

ประชาชนยังขาดความเข้าใจในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ขั้นตอนของการกำหนดนโยบาย โดยเริ่มจาก การจัดระเบียบวาระ ซึ่งเป็นขั้นตอนแรกของการกระบวนการที่รัฐบาลจะต้องบอกได้ว่า จะทำอะไรต่อไป และจะดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จได้หรือไม่ กิจกรรมที่กระทำในขั้นตอนนี้จึงเกี่ยวกับการที่รัฐบาลทั้งหมดหรือเพียงบางส่วน ได้รับความรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมและยอมรับว่าปัญหานั้นๆ รัฐบาลควรที่จะให้ความสนใจยื่นมือเข้าไปแก้ไข สิ่งที่เกิดขึ้นในขั้นตอนนี้คือ ระเบียบวาระของรัฐบาล ซึ่งเป็นจำนวนปัญหาที่รัฐบาลกำลังให้ความสนใจและดำเนินการในขั้นที่จะแก้ไขปัญหาอยู่ในช่วงเวลาหนึ่งขั้นตอนต่อมาคือ การจัดทำและประกาศใช้นโยบายและแผนงาน ผู้เกี่ยวข้องทั้งที่เป็นและไม่ได้เป็นรัฐบาล จะเสนอทางเลือกในการแก้ไขปัญหาและทำการเลือกชุดของการกระทำที่ได้วางแผนไว้เป็นอย่างดี กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นกระบวนการที่กลุ่มประชาชนระดับต่าง ๆ เข้าไปเกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรมหนึ่งๆโดยความสมัครใจและด้วยความกระตือรือร้นในกระบวนการตัดสินใจกำหนดเป้าหมายของสังคม และกำหนดการใช้ทรัพยากรเพื่อให้การบริหารกิจกรรมและโครงการนั้นๆบรรลุผล โดยแนวทางพื้นฐาน 3 ประการของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคือ 1)ร่วมตัดสินใจในการพัฒนา 2)ร่วมสนับสนุนความพยายามในการบริหารการพัฒนา 3)ร่วมรับผลประโยชน์ของการพัฒนา เช่น การจัดเตรียมแผนงบประมาณและโครงการประจำปีไว้ที่หน่วยงาน/ศูนย์ข้อมูล เพื่อให้ประชาชนตรวจสอบดูได้ มีการเผยแพร่ข้อมูลแผนงานโครงการ ประจำปีให้ประชาชนได้รับทราบและจัดการอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนเพื่อให้ประชาชนได้ทราบนโยบายในการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล

ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2550 ซึ่งสอดคล้องกับหลักการแนวความคิดการมีส่วนร่วมคือ การที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนในการตัดสินใจในระดับต่าง ๆ ทางการจัดการบริหารและทางการเมืองเพื่อกำหนดความต้องการในชุมชนของตนเอง เช่นร่วมการประชุมชี้แจงการจัดทำโครงการพัฒนาต่าง ๆ ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ร่วมสำรวจพื้นที่จัดทำโครงการร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ และการได้รับการสนับสนุนหรือสมทบทุนในโครงการสอดคล้องกับงานวิจัยของจิตตนา เสมานเงิน (2539) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาตำบล: กรณีศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดปทุมธานี พบว่า ระดับการศึกษารายได้ของประชาชน การติดต่อสื่อสารกับผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการพัฒนาตำบล และความคาดหวัง ประโยชน์จากโครงการพัฒนาตำบลมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมของประชาชน การดำเนินโครงการพัฒนาตำบล ตัวแปรความคาดหวังผลประโยชน์จากโครงการพัฒนาตำบล มีผลมากที่สุด กับการมีส่วนร่วมของประชาชน รองลงมาคือ การมีรายได้ของประชาชนและความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการพัฒนาตำบล ปัญหาในการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาตำบลนั้นคือ การมีภาระทางครอบครัวและการประกอบอาชีพของประชาชนซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีเวลา ร่วมกิจกรรมของโครงการส่วนมากจะบริจาคเป็นทรัพย์สินสมทบเป็นค่าแรงงาน

การมีส่วนร่วมในกระบวนการนโยบายสาธารณะ รวมถึงการที่ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในขั้นตอนการติดตามประเมินผล ซึ่งประกอบด้วย การสังเกตการณ์การทำงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการให้ข้อเสนอแนะแก่ผู้นำชุมชน ร่วมปรึกษาหารือเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคของโครงการระหว่างดำเนินการ ติดตามการทำงานของโครงการตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ พบว่ามีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางเนื่องจากองค์การการส่วนตำบลลดมศักดิ์ อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ ใช้หลักการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาโดยให้ความสำคัญในการพัฒนาทางด้านสังคม เศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของประชากรในชุมชน โดยในช่วงระยะเวลา 3 ปี ผ่านมามีแนวทางการพัฒนาดังนี้

การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น โครงการที่สร้างพื้นฐานด้านเศรษฐกิจ โดยมีการก่อสร้างและปรับปรุงบำรุงถนน ทางเท้า ก่อสร้างขยายเขตไฟฟ้า การบริการสาธารณะอย่างครบถ้วนรวมถึงการพัฒนาแหล่งน้ำ โดยการสร้างแหล่งเก็บน้ำ ขุดลอกคลอง สร้างภาษาะที่เก็บน้ำ พร้อมทั้งส่งเสริมความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนโดยการเพิ่มขีดความสามารถในการแปรรูปการเกษตร ส่งเสริมให้มีการพัฒนาอาชีพรวมถึงพัฒนาด้านการศึกษาควบคู่กับวัฒนธรรมและด้านสาธารณสุขอนามัย ในโครงการดังกล่าวประชาชนมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง รูปแบบการมีส่วนร่วมประกอบด้วย 1) การสังเกตการณ์การทำงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการ 2) ให้ข้อเสนอแนะแก่ผู้นำชุมชน 3) ร่วมปรึกษาหารือเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคของโครงการระหว่างดำเนินการและ 4) ติดตามการทำงานของโครงการตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ สอดคล้องกับผลการวิจัยของปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2546 : 146-147) ได้กล่าวว่า ลักษณะของการมีส่วนร่วม 1) การสนับสนุนทรัพยากรคือการสนับสนุนเงิน วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน หรือ การช่วยทำกิจกรรม คือการเข้าร่วมในการวางแผน การประชุมแสดงความคิดเห็น การดำเนินการ การติดตามประเมินผล 2) อำนาจหน้าที่ของผู้เข้าร่วม คือ เป็นผู้ทำ เป็นกรรมการ เป็นสมาชิก ซึ่งลักษณะการมีส่วนร่วมนี้ แสดงถึงระดับอำนาจของผู้เข้าร่วม จึงมีการโต้แย้งว่าการมีส่วนร่วมโดยใช้วิธีการพัฒนาขีดความสามารถของประชาชนเป็นเพียงการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมเพียงบางส่วน เพราะหลายกรณีประชาชนไม่มีโอกาสเข้าร่วมในการตัดสินใจ ทางออกที่ควรเป็นคือการเสริมสร้างพลังอำนาจ (EMPOWERMENT) ซึ่งเงื่อนไขที่จะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา สามารถแบ่งออกได้เป็น 6 ประเภท ดังนี้ 1) เงื่อนไขทางการเมืองการปกครอง สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม 2) เงื่อนไขของโครงการพัฒนา 3) เงื่อนไขของนักพัฒนา 4) เงื่อนไขของผู้นำ 5) เงื่อนไขทางการบริหารจัดการ 6) เงื่อนไขทางสังคม - จิตวิทยา

ปัญหาอุปสรรคที่ประชาชนไม่เข้าร่วมกิจกรรมในโครงการครอบครัวและชุมชนพัฒนานั้นมีสาเหตุมาจากขาดการชี้แนะจากเจ้าหน้าที่หน่วยงาน ประชาชนไม่ทราบถึงวัตถุประสงค์ของกิจกรรมและข้อจำกัดด้านเวลาและลักษณะของอาชีพของคนในชุมชนไม่เอื้ออำนวยต่อการเข้าร่วมกิจกรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของวรรณิการ์

ภูมิวงศัพีทักษ์ ศึกษาเรื่อง ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการครอบครัวและชุมชนพัฒนา : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนดวงแข เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยทางด้านบุคคลและทางด้านเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในลักษณะที่แตกต่างกัน 4 ด้าน ได้แก่ การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติการ และร่วมติดตามประเมินผล ประชาชนที่มีภูมิลำเนาอยู่กรุงเทพฯ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในลักษณะของการร่วมติดตามและประเมินผล สถานภาพโสดมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมคิดและร่วมวางแผน รายได้ต่อเดือนของประชาชนในชุมชน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในระดับความคิด การร่วมวางแผน และการร่วมติดตามประเมินผล ประชาชนที่มีที่อยู่อาศัยในชุมชนมากกว่า 10 ปีขึ้นไป มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการร่วมปฏิบัติการ การทดสอบสมมติฐานปัจจัยด้านสังคมกับการมีส่วนร่วมของประชาชนพบว่ามีปัจจัยที่สำคัญ คือ ความต้องการเป็นกลุ่มพวก การได้รับการชักจูงจากเพื่อนบ้าน การเข้าร่วมจะเป็นประโยชน์ต่อตัวเอง และการได้ร่วมทำบุญกุศล

การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ว่าในการกระทำกิจกรรม โครงการใดๆ ก็ตามหากประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่กระบวนการเริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการภาครัฐ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการกระตุ้นให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการตามนโยบายต่างๆ ก็จะสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพสามารถแก้ปัญหาได้ตรงตามความต้องการของภาคประชาชนอย่างแท้จริง โดยเฉพาะกระบวนการนโยบายสาธารณะที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำแผนระดับนโยบายนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการโดยเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้แสดงความคิดเห็นในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ตามกระบวนการและเปิดเผยข้อมูลให้ทุกภาคส่วนได้รับทราบข้อมูลเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมนานาประเทศต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลงานวิจัยไปใช้งาน

1. หน่วยงานส่วนภูมิภาคจังหวัดศรีสะเกษ สามารถนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาไปใช้ในการวางแผน การดำเนินโครงการในปีต่อไป
2. หน่วยงานส่วนภูมิภาคของจังหวัดศรีสะเกษ สามารถนำข้อมูลที่ได้ไปเป็นฐานข้อมูลในการกำหนดนโยบายระดับปฏิบัติเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการมากขึ้น
3. หน่วยงานส่วนภูมิภาคและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับการเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนมีบทบาท มีส่วนร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ในการดำเนินโครงการต่าง ๆ ในท้องถิ่นเพื่อที่จะสามารถตอบสนองความต้องการของภาคประชาชนได้อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะสำหรับการจัดทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยไม่ได้กำหนดกรอบแนวคิดที่มีตัวแปรแทรกที่อาจมีผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมในกระบวนการนโยบายสาธารณะ ของหน่วยงานส่วนภูมิภาค จังหวัดศรีสะเกษ
2. ควรปรับวิธีการเก็บข้อมูลเชิงลึกเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงตามวัตถุประสงค์งานวิจัยมากขึ้นและสามารถนำผลงานวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด
3. ควรทำวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยการกำหนดโครงการที่ชัดเจนหรือเจาะจงเฉพาะโครงการที่มีการดำเนินการตั้งแต่เริ่มกระบวนการจนถึงสิ้นสุดและการติดตามประเมินผลโครงการเพื่อให้ได้ข้อมูลการมีส่วนร่วมของประชาชนในเชิงลึก

บรรณานุกรม

- กวี วงศ์พุ่ม, 2544. วิเคราะห์นโยบายของรัฐบาล พ.ต.ท.ดร. ทักษิณ ชินวัตร กับนายชนพลกภัย.
เชียงใหม่ : สำนักพิมพ์ THE KNOWLEDGE CENTER.
- ครูบาสุทธินันท์ ปรัชญาพฤทธิ์, เลิศชาย ศิริชัย, 2548. “การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ จากวิชาการสู่การปฏิบัติจากประสบการณ์สู่การเรียนรู้” นำเสนอในเวทีการประชุมเครือข่ายนโยบายสาธารณะ ครั้งที่ 1 แผนงานพัฒนานโยบายสาธารณะเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี มูลนิธิสาธารณะสุขแห่งชาติ.
- จินตนา เสมารเงิน, 2539. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานโครงการพัฒนาตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดปทุมธานี. พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) คณะพัฒนาสังคม : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ประเวศ วะสี, 2547. กระบวนการนโยบายสาธารณะ กรุงเทพฯ: มูลนิธิสาธารณะสุขแห่งชาติ.
- มยุรี อนุমানราชชน, 2549. นโยบายสาธารณะ. เอ็กซเปอร์เน็ต จำกัด กรุงเทพฯ พิมพ์ครั้งที่ 1
- มงคลศักดิ์ เมืองธรรม, 2547. ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของประชาชนและทัศนคติต่อการดำเนินนโยบายสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบล: กรณีศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบล ตำบลเวียง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ คณควัอิสระ รัฐประศาสนศาสตร์ มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ผดุงพร ธรรมดา, 2545. การศึกษาความพร้อมของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดศรีสะเกษ วิทยานิพนธ์ ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, 2548. จัดทำข้อมูลและองค์ความรู้สนับสนุนเวทีนโยบายสาธารณะระดับ ภูมิภาคในสถานการณ์การเลือกตั้งทั่วไป.
- สมบัติ ช่างธัญวงศ์, 2550. นโยบายสาธารณะ: แนวคิด การวิเคราะห์ และกระบวนการ.พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพฯ : เสมาธรรม.
- สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, 2548. “การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ จากวิชาการสู่การปฏิบัติ จากประสบการณ์สู่การเรียนรู้” นำเสนอในเวทีการประชุมเครือข่ายนโยบายสาธารณะ ครั้งที่ 1. แผนงานพัฒนานโยบายสาธารณะเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี มูลนิธิสาธารณะสุขแห่งชาติ.
- วรรณิการ์ ภูมิวงศ์พิทักษ์, 2540. ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการครอบครัวและชุมชนพัฒนา : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนดวงแข เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร สังคมสังเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เอกปรัชญา ยานะสาร, 2545. การจัดการศึกษาวิชาชีพโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลป่าเมี่ยง อำเภอต๋อยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอาชีวศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เอกณรงค์ ขวดแก้ว, 2549. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมบ้านสันทรายพัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ วิทยานิพนธ์ ศิลปะศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.